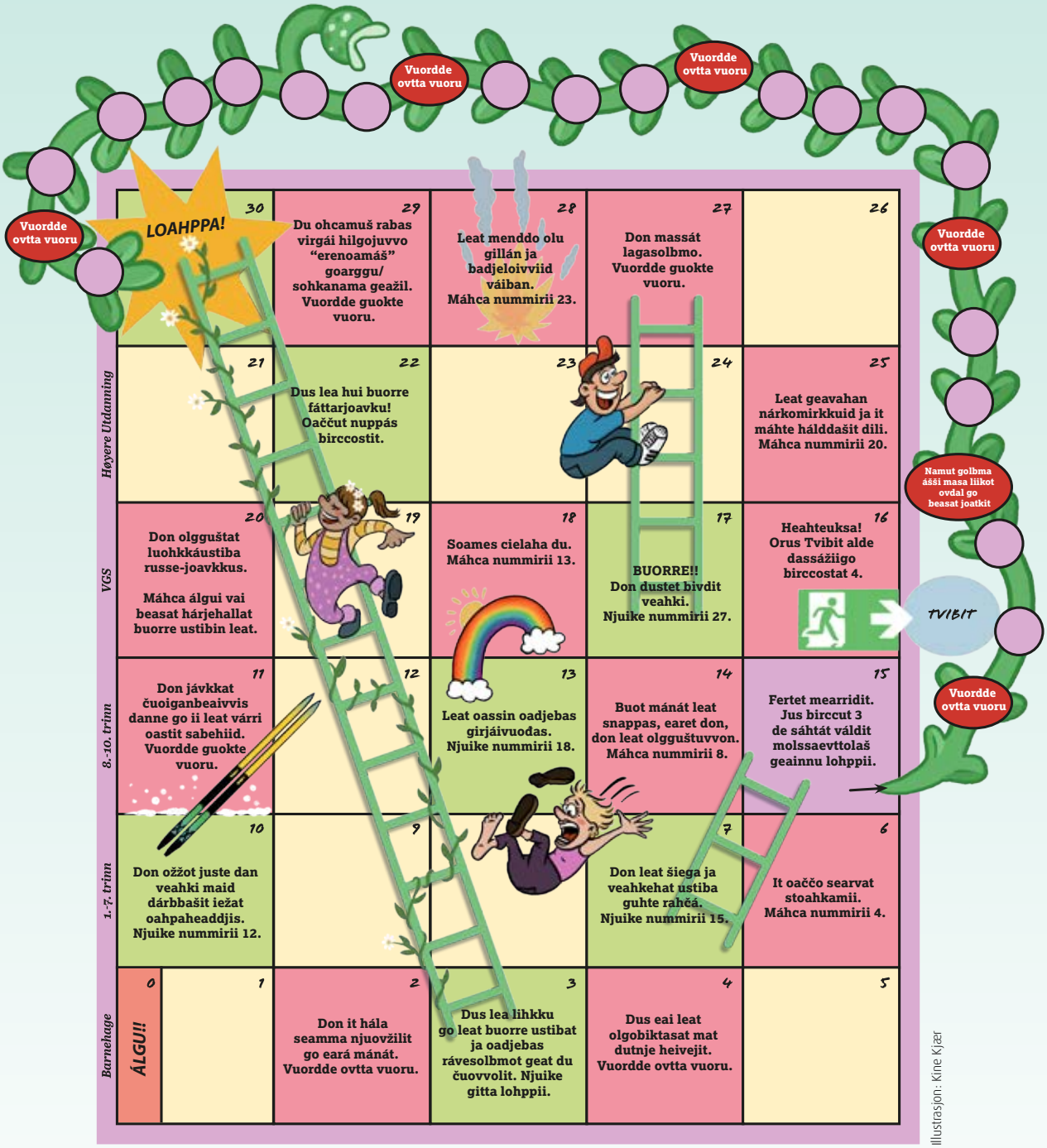
Romssa oahppi - fidnooahppi ja givssidanáittardeaddji

Áittardeaddjigeahčastat Romssa

mánáidgárde-, skuvla ja oahpahusbirrasiidda

Jahkeraporta 2025/2026

EALLIMA RÁIDALASSPEALLU

Illustrasjon: Kine Kjær

Troms fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan
Tromssan fylkinkomuuni

ELMO Troms
OFGÁ Romssa

Jahkeraporta
kommentere mánáid ja nuoraid árgabeaivvi áittardeaddjigeahčastaga rollas ahte leat šaldehuksejeaddjin gaskal indiviidda ja vuogádaga. Mii buktit konkrehta **ráđiid** ja ávžžuhusaid mat veahkehit **oadjudit** bajássaddanbirrasiid.

Jon Halvdan Lenning
jon.halvdan.lenning@tromsfylke.no
904 76 498

Anita Lervoll
anita.lervoll@tromsfylke.no
904 76 498

Agnethe Linnes Krøyserth
agnethe.kroyserth@tromsfylke.no
904 76 498

https://www.tromsfylke.no/tjenester/skole-og-opplaring/elev-og-larlingtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/

SISDOALLU

4 Searvevuođa fápmu

5 Áittardeaddjigeahčastat 2025/2026: Gullevašvuohta, luohttámuš ja máhcat searvevuhtii

5 Jahkeraportta hápmi

6 Ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddji njeallje bátnejuvlla:

7 Áittardeaddji árgabeaivi

8 Maid áittardeaddjit barget go fágainstánssat bivdet veahki?

9 Statistihkka ja kommentárat statistihkkii - Romsa

10 Govus 1. Gulaskuddamat mánáidgárde- ja skuvlabirrasa hárrái

11 Govus 2. Gulaskuddamat joatkkaoahpahusas

11 Govus 3. Geat gulaskuddet?

11 Govus 4. Áittardeddjiid ollislaš buktu

12 Romssa ja Svalbárdda mánáidgárddiid ja vuođđoskuvllaid áŋgiruššankárta

13 Joatkkaskuvllaid áŋgiruššankárta

14 Joatkkaskuvla ja fágaoahppu

18 Áittardeaddjigeahčastat – Go searvevuođakvalitehtat váilot

20 Mo áddet givssideami?

26 Ruoná ja rukses bealli – rávesolbmo rolla ja miellaguottut

28 Luohttámuš nanne searvevuođa

28 «Fámolaš sátni ándagassii»

30 Áittardeaddji rolla hukset luohttámuša indiviidda ja vuogádaga gaska

31 Ávžžuhus ásahit bistevaš luohttámušolbmo mánáidgárddis, skuvllas ja oahppofitnodagas

32 Mo sihkkarastit luohttámuša gaskal mánáidgárddi/skuvlla ja ruovttu?

33 Váilevaš heiveheapmi váikkuha luohttámuššii ja skuvlajávkamii

34 Eastadit skuvlajávkama

35 Go searvevuohta ii heive mánáide ja nuoraide

35 Árvvoštallat uhki: go hástalusat šaddet oktagaslaš áššin

36 Čoahkkáigeassu – Mii dagaha positiiva rievdadusaid mánáid ja nuoraid oahppobirrasis?

42 Áittardeaddjit ja geaidnu ovddosguvlui – rávvagat politihkkariidda - Romsa

Searvevuođa fápmu

Okta sátni devddii Norgga mediaid, sosiála deaivvadanbáikkiid ja árgabeaivvi moadde vahku geassemánus ja suoidnemánus 2026: SEARVEVUOHTA.

Miehtá riika olbmot čoahkkanedje šearpmaid ovddabeallai. Kránnját lágidedje oktasaš čájáhusaid láđuin, garášain ja šiljuin. Ustibat, bearrašat ja mielbargit čoahkkanedje čuovvut Norgga riikajoavkku – Rávesolbmot ja mánát čužžo ovttas, ávvudedje, suhke, reške ja čirro. Máŋggas besse vásihit olmmošvuođa vuđolaš luonddu: dovdat gullevašvuođa searvevuhtii ja juogadit buorre čalbmerávkaleami earáiguin.

Eanáš mánát ja nuorat eai dárbbaš hirbmat stuorra doaimmaid dovdan dihte gullevašvuođa. Sii dárbbašit searvevuođa gos lea buorre leat – searvevuođa mii buktá ulbmila, máhtestuvvama ja diehttevašvuođa. Sii dárbbašit rávesolbmuid guđet sin oidnet, guldalit ja bovdejit searvat. Sii dárbbašit arenaid gos besset leat lunddolaš oassin stuorát searvevuođas.

Dán jagáš cealkámušaid bokte, 233 Romssas ja 201 Finnmárkkus, áittardeaddjit oidnet ahte mánáid ja nuoraid hástalusain – givssideapmi, olggušteapmi, skuvlajávkan, riiddut ja ahkiduššan – dávjá lea okta ášši oktasaš: vásihit ahte ii gula searvevuhtii.

Danne lea dán jagáš váldosáttasátni: **«Go mánát ja nuorat vásihit gullevašvuođa, ulbmila, máhtestuvvama, diehttevašvuođa ja luohttámuša, de nanne sihke searvevuođa ja ovttaskas olbmuid.»**

Stuorra doaibmabijut hárve dagahit stuorámus erohusa. Dávjá lea smávva beaivválaš daguid geažil: bovdehus, ustitlaš kommentára, rávesolmmoš guhte čuovvola, doaibma masa buohkat besset searvat.

Ráhkat šiega searvevuođaid iežat birrasis. Soaitá deháleamos maid dagat – mánáid ja nuoraid ovddas, ja guđet guimmiid ovddas.

Anita Lervoll, Agnethe Linnes Krøyserth ja Jon-Halvdan Lenning

(Romssa ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddji)

Áittardeaddjigeahčastat 2025/2026:

Gullevašvuohta, luohttámuš ja máhcat searvevuhtii

JAHKERAPORTTA HÁPMI

Romssa ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddji ja Finnmárkku givssidanáittardeaddji ovttasbarget jahkeraportta čállimis. Fágalaš oassi lea oktasaš, statistihkka lea sierra juohke fylkkas.

Ulbmil raporttain lea čájehit maid áittardeaddjit oidnet Romssas ja Finnmárkkus ja mo bálvalusat barget veahkehit buktit positiiva rievdadusaid sihke eaŋkilolbmuide ja vuogádatdásis.

Raporttas buktit ovdan sihke konkrehta áittardeaddjistatistihka, diehtobajilgova ja muitalusaid áittardeddjiid árgabeaivvis.

Raporta galgá maid oččodit lohkki smiehtadit ja imaštallat mo son sáhttá iežas vuolggasajis ja rollas bargat.

Áittardeaddjit maid buktet rávvagiid ja ávžžuhusaid raporttas.

Finnmárkku givssidanáittardeaddji Gøril Figenschou, oktan Romssa ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeddjiin Anita Lervoll, Agnethe Linnes Krøyserth ja Jon Halvdan Lenning.

OHPPIID-, FIDNOOHPPIID- JA GIVSSIDANÁITTARDEADDJI NJEALLJE BÁTNEJUVLLA:

Bátnejuvla 1 lea vuoruhuvvo:

Veahkki ja doarjja mánáide, nuoraide ja fuolaheaddjiide lea stuorámus ja deháleamos bátnejuvla, ja givssidanáittardeaddji váldováldi.

Bátnejuvla 2:

Eastadit olggušteami, loavkidemiid ja givssideami: givssidanáittardeaddjit vuoruhit dán nubbin. Dán bargui gullá earret eará váhnen- ja bargiidčoahkkimiid lágidit, buktit fágalaš cealkámušaid mo buorre oahppobirrasa ovddidit, muhto maid eastadit negatiiva dáhpáhusaid.

Bátnejuvla 3:

Veahkehit fágainstánssaid máhtuin, áddejumiin ja analysain. Givssidanáittardeaddji fállá nu gohčoduvvon analysalanja. Dohko buktet fágaolbmot muhtin ášši maid sii háliidit juohkit ja guorahallat givssidanáittardeddjiin.

Bátnejuvla 4:

Searvat máhtu ja gelbbolašvuođa ovdánahttimii. Romssa ja Finnmárkku áittardeaddjit leat mielde omnimodealla ovddidanjoavkkus.

ÁITTARDEADDJI ÁRGABEAIVI

Áittardeaddji árgabeaivi mielddisbuktá guldalit, analyseret, bagadit ja rávvet go olbmot váldet oktavuođa.

Mánát, nuorat ja fuolaheaddjit muitalit persovnnalaš vásáhusaid birra mánáidgárddis, skuvllas, oahppofitnodagas ja astoáigedoaimmas.

Mii gullat mánáid ja nuoraid geat muitalit ahte ballet skuvlii vuolgit, dahje eai nagot boahtit skuvlii dahje oahppofitnodahkii go vásihit daid dorvvuhis sadjin.

Mii deaivat mánáidgárde-, skuvla-, oahppofitnodat- ja oahpahuskantuvrrabargiid geat juohke beaivve geahččalit buori barggu dahkat mánáideamet ja nuoraideamet ovddas.

Vahkkosaččat deaivat bargiid geat bivdet rávvagiid ja bagadallama mo buoret gieđahallat olggušteami ja hástalusaid joavkkus / bargojoavkkus.

Dát deaivvadeamit ja muitalusat buktet midjiide buorre áddejumi das mo bajássaddanbiras vásihuvvo geavatlaččat, lassin loaktiniskkadeapmái, ohppiidiskkadeapmái, fidnoohppiidiskkadeapmái ja ungdata.

Medias oaidnit ahte veahkaváldin ja láhkarihkkun lassána. Statistihkka čájeha vuorjašuhtti ovdáneami veahkaváldima, givssideami ja láhkarihkkuma hárrái mánáid ja nuoraid gaskkas.

Áittardeaddjin mii oaidnit ahte dáhpáhusat vulget mánggadáfot hástalusain. Mánát ja nuorat guđet vásihit šaddat searvevuođa olggobeallai, dahje eai birgehala skuvlaárgabeaivvi iešguđetge sivaid geažil, soitet dovddahit doaivvuhisvuođa ja fámuhisvuođa bahádagu ja veahkaváldima bokte.

Áittardeaddjit fuomášit ahte eambbosat háliidit ásahit garraset ráŋggáštusa nugo ovdamearkka dihte gevret oahppi eret skuvllas, dahje oahpahussii olggobealde iežas joavkku, ja ahte bargit fertejit oažžut vejolašvuođa fysalaččat gieđahallat ohppiid luohkkálanjas. Áittardeaddjit erenoamážit buktet cealkámušaid dasa gulaskuddamiin (geahča dás vuolábealde), vuođđuduvvon almmolaš fágabirrasiidda ja dutkamii mat čájehit ahte veahkaváldin ja láhkarihkkun nuoraid gaskkas lea máŋggadáfot hástalus mii gáibida čielga rájáid, buriid suddjendoaibmabijuid ja nanu eastadanbarggu sihke skuvllas, ruovttus, veahkkebálvalusain ja astoáigedoaimmain.

Áittardeaddjit leat buktán nationála cealkámušaid gulaskuddamiidda, nugo *Árvalus njuolggadusaide: fysalaš gieđahallan hehtten dihte oahppi loavkideames iežas dahje earáid psyhkalaččat dahje mearkkašahtti muddui ráfehuhttimis eará ohppiid oahpahusa* (https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-regler-om-bruk-av-fysisk-inngripen/id3044983/?uid=ba762964-4ccb-4437-8b79-b434494326b2) ja *Árvalus rievdadit oahpahuslága ja priváhtaskuvlalága vejolašvuođa geatnegahttit oahpahusa olggobealde iežas joavkku ráddjejuvvon áiggi badjel* (https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing/id3150159/?uid=400cdc87-05ac-477f-8692-e6cdc783c270)

MAID ÁITTARDEADDJIT BARGET GO FÁGAINSTÁNSSAT BIVDET VEAHKI?

Maŋemus jagi leat áittardeaddjit searvan analysalanjaide mánáidgárde-, skuvla- ja oahpahuskantuvrrabargiiguin.

Analysalatnja lea oassin barggus 3. Bátnejuvllas. Mii veahkehit fágainstánssaid nugo mánáidgárddiid, skuvllaid, oahpahuskantuvrraid, áinnas PPT ja Bup ovttasbargguin, fágalaš reflekšuvnnaid bokte geahččanguovllus gos árvvoštallat mii lea buoremus mánnái, gávdnan dihte ollislaš ja konkrehta doaibmabijuid mat veahkehit rievdadit lossa dilálašvuođa.

Mii vásihit ahte mánáidgárde-, skuvla- ja oahppofitnodatbargiin lea eallju ja dáhttu buoridit mánáid ja nuoraid dilálašvuođa guđet vásihit váttes ja dorvvohis árgabeaivvi. Mii vásihit ahte bargit leat áicavačča ja čohkkejit dieđuid, ja máhttet čilget iešguđet hástalusaid.

Áittardeaddjigeahčastagas hástalus lea čohkket áicamiid ja dieđuid nu ahte bargit ožžot hástalusaid ollislaš bajilgova ja dasto searvevuođas sáhttet bargat buoridit dilálašvuođa. Váilu gelbbolašvuohta analyseret čohkkejuvvon duođaštusaid, ja dasa lassin váilevaš máhttu, gálggat ja miellaguottut cagget barggu gávdnat ja ásahit bistevaš ja vuogádatlaš doaibmabijuid.

Mii vásihit ahte áittardeaddjigeahčastat maid mii buktit analysalatnjii lea veahkkin dárkilis fágalaš reflekšuvnnaid vuolggahit, bargiid áicamiid vuođul, ja ulbmil lea konkrehta ja bistevaš daguid bokte rievdadit dilálašvuođa.

Veahkegažaldagaid bokte bargit fuomášit guđe resurssat ja gelbbolašvuođat gávdnojit organisašuvnnas, seammás go mii searvevuođas gávnnahit mii váilu sáhttit čoavdit hástalusa.

Omnimodealla lea analysalanja vuolggasadji, ja mii háliidit gávdnat čovdosiid searvevuođas gos gullevašvuohta, oadjebasvuohta, diehttevašvuohta, ulbmil ja máhtestuvvan leat guovddážis.

Statistihkka ja kommentárat statistihkkii - Romsa

Go mánát, nuorat ja váhnemat/fuolaheaddjit gulahallet oahppi-, fidnooahppi- ja givssidanáittardeddjiiguin (OFGÁ), de sii ožžot bagadallama ja doarjaga láhkamearrádusaid hárrái, njuolggadusaid hárrái, ja mánáidgárddiid, skuvllaid ja oahppofitnodagaid gáibádusaid hárrái. Go fágainstánssat/bargit váldet minguin oktavuođa, mii mannat analysalatnjii ja fállat veahki fágalaš lađastallamii, árvvoštallamii ja smiehttamiidda mat galget veahkehit doaibmabijuid konkretiseret ja buoret veahki buktit rašes dilálašvuođain.

Romssa OFGÁ oažžu gulaskuddamiid olles bajášša ddanbirrasis. Bajášša ddanbiras fátmmasta dán oktavuođas mánáidgárddi, vuođđoskuvlla, buot joatkkaoahpahusarenaid ja astoáigearenaid. Dán jagi leat ožžon 233 muitalusa, ja maŋimus 9 jagi 2309 muitalusa. Go mánát, nuorat ja váhnemat váldet oktavuođa minguin de mearkkaša ahte sii eai leat ožžon dohkálaš veahki iežaset vuogádagas. Váilevaš diehtu vuoigatvuođaid birra, dahje ahte vásihit ahte eai váldo duođas go geahččalit čujuhit láhkarihkkumiidda iežaset organisašuvnnas.

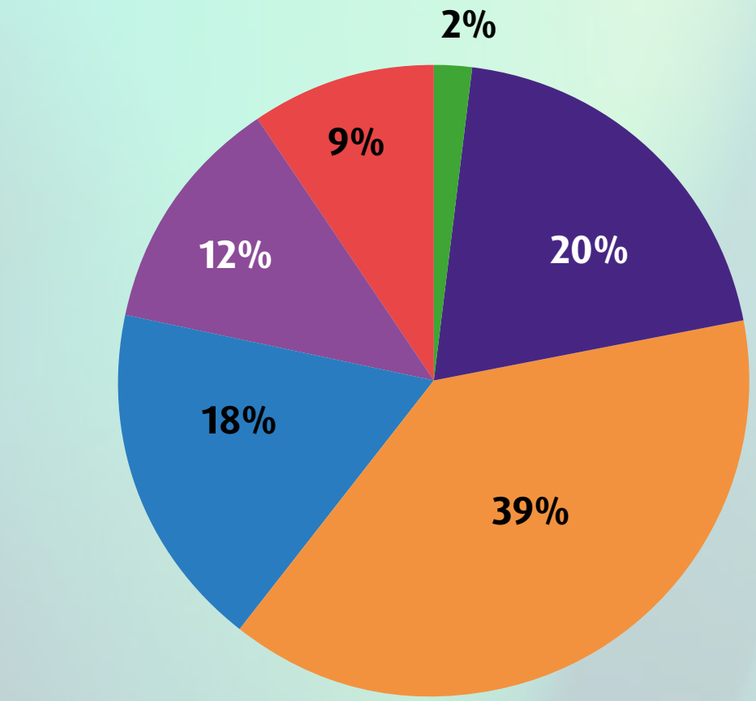
Romssa OFGÁ gulle 223 ođđa muitalusa skuvlajagi 2025/2026 mánáin ja nuorain guđet vásihit hástalusaid givssideami, olggušteami, skuvlajávkama dahje váilevaš heiveheami ja čuovvoleami geažil mánáidgárddis, skuvllas ja oahppofitnodagas.

Govus 1.
Gulaskuddamat mánáidgárde- ja skuvlabirrasa hárrái

Govus čájeha 181 gulaskuddama mas lei sáhka vuoigatvuohta oadjebas, buorre ja searvadahtti mánáidgárde- ja skuvlabirrasii (kap. 8 Mánáidgardelágas ja §12 oahpahuslágas). Eará arenat leat astoáigebirrasat nugo omd. valáštallansearvvit, korpsa, astoáigesearvvit jna.

Stuorra oassi dain leat duođalaš ja máŋggadáfot áššit gos lea luohttámušrihkkun dáhpáhuvvan. Givssideapmi, olggušteapmi, rašes mánáid/nuoraid váilevaš čuovvoleapmi, skuvlajávkan – lea guhkes listu, muhto hástalus lea dávjá máŋggadáfot.

Váldotrenda dán jagáš statistihkas lea ahte hui ollu gulaskuddamat gusket gaskadássái (10–12 jahkásaččat), seammás go oaidnit ahte gulaskuddamat iešguđetge astoáigebirrasiin lassánit, ja čuožžu nubbin statistihkas. Dát čájeha máŋggadáfot hástalusdilálašvuođa ja ahte lea dárbu oaidnit mánáid ja nuoraid hástalusaid stuorát ja ollislaš oktavuođas.

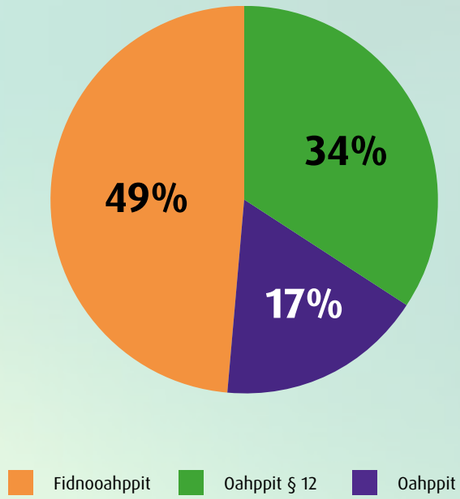

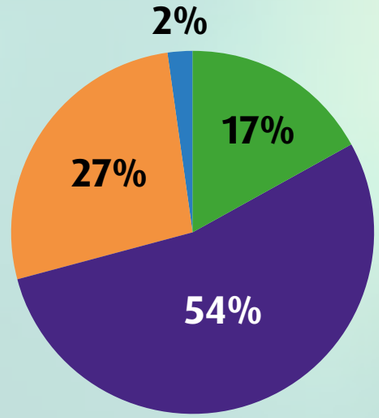
FUOM! Logut čajehit % 181 gulaskuddama vuođul.

Govus 2.
Gulaskuddamat joatkkaoahpahusas

Govus čájeha gulaskuddamiid joatkkaoahpahusas. Bealli boahtá joatkkaskuvlaohppiin, nubbi bealli ges fidnoohppiin.

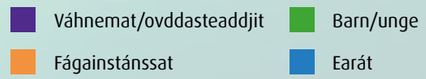
Gulaskuddamiid lohku jagis 25/26 lea njiedjan. Romssa OFGÁ ii navdde sivvan dasa leat unnit hástalusat. Árvoštallet sivvan dasa leat unnit skuvla- ja fitnodatgalledeamit áittaraddeáddjibálvalusa buozalmasvuođajávkamiid geažil. Áittardeaddjit leat vásihan ahte lea dehálaš leat fysalaččat oidnosis daid arenain gos oahppit leat.

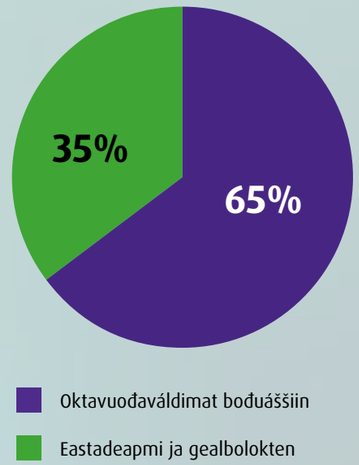
Govus 3.
Geat gulaskuddet?

Govus čájeha geat gulaskuddet minguin. Statistihkka čájeha ahte 54% boahtá fuolaheddjiin, 17% mánáin ja nuorain, ja 27% fágainstánssain.

Govus 4.
Áittardeddjiid ollislaš buktu

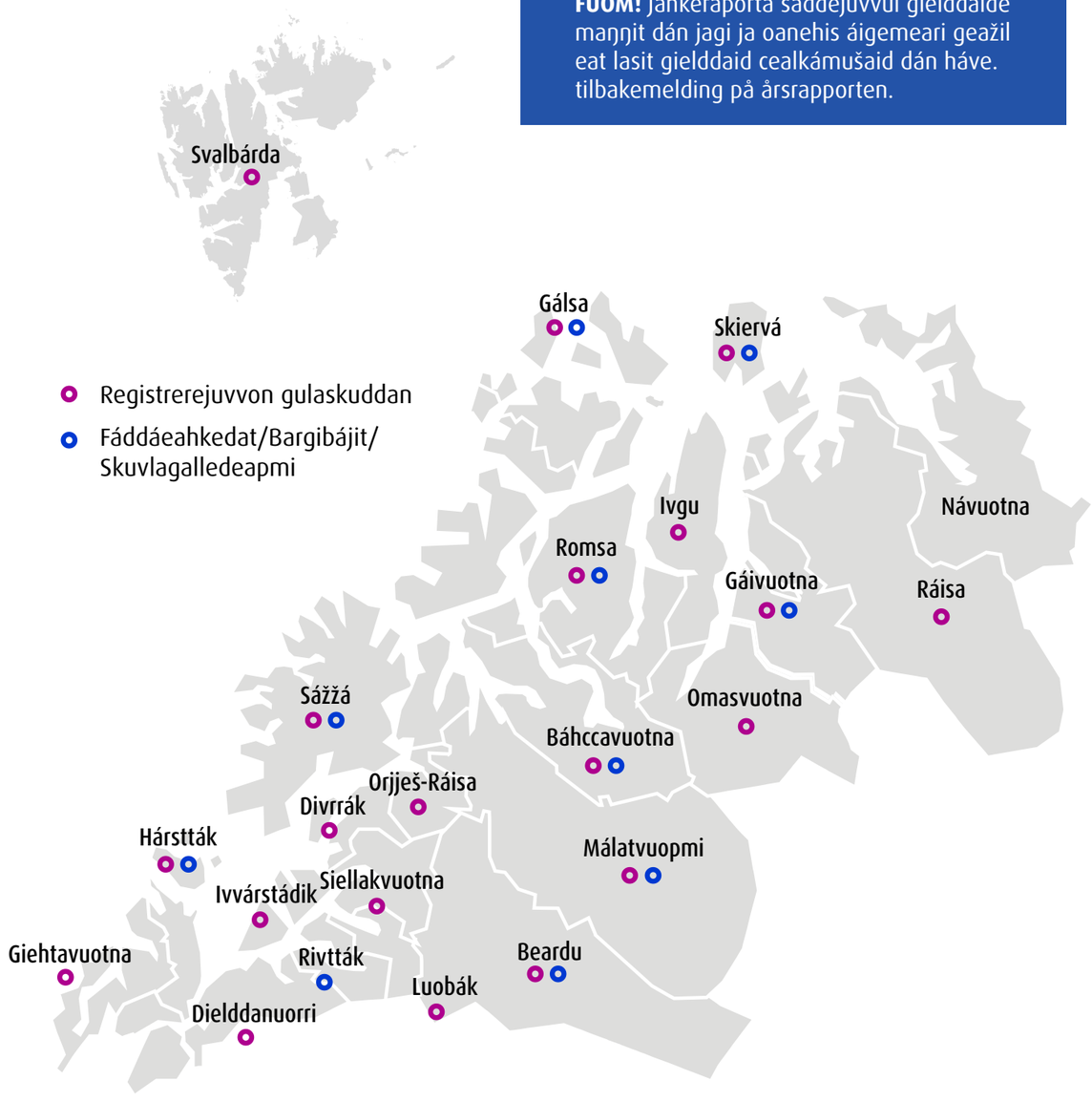
Govus čájeha Romssa OFGÁ buvttu jagis 2025/2026. Sii ožžo 344 gulaskuddama ja 223 dain ledje ovttaskas olbmuide ja luohkáide/joavkkuide čatnot. Dasa lassin čađahedje 121 eastadeaddji doaimma mii mearkkaša gealbolokten skuvlagalledemiin, čoahkkimat ohppiidráđiin ja nuoraidráđiin, galledit fidnoohppiidčoahkkaneami, workshops ja fáddáeahkedii lágidit bargiide, fuolaheddjiide ja earáide mánáidgárddis, skuvllas ja bajássaddanbirrasis.

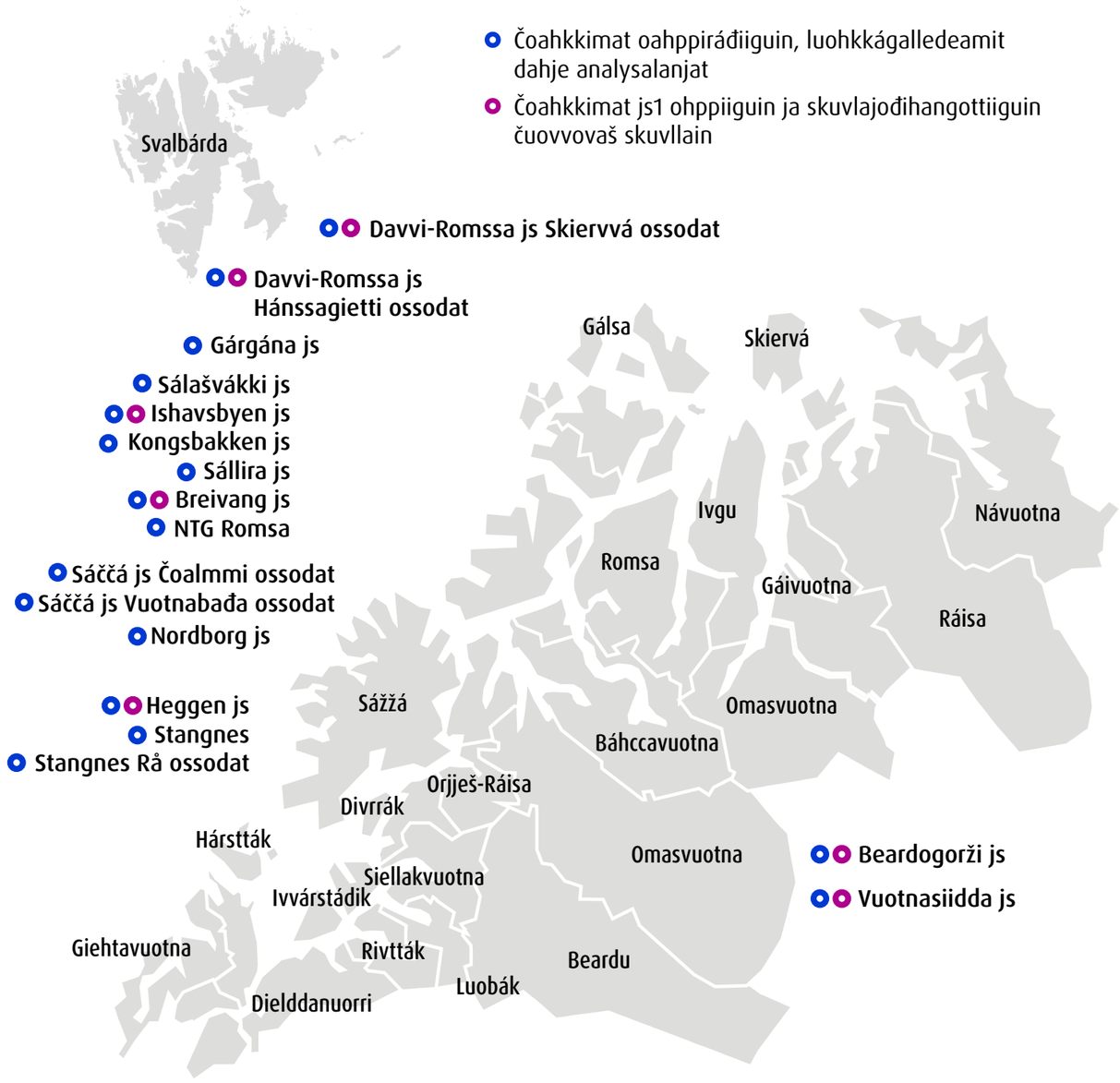
ÁŋGIRUŠŠANKÁRTA
▶▶ MÁNÁIDGÁRDDIID JA VUOĐĐOSKUVLLAID
ROMSSA JA SVALBÁRDDA

Dehálaš oassi áittardeaddji rollas lea oidnosis leat iešguđet arenain váikkuhan dihte mánáid ja nuoraid bajássaddanbirrasa. Danne mii leat galledan sihke mánáidgárddiid, skuvllaid ja eará organisašuvnnaid miehtá fylkka. Mii leat deaivan mánáid ja nuoraid, lágidan workshops/čoahkkimiid/logaldallamiid fuolaheddjiid, bargiid, iešguđet veahkeinstánssaid, astoáigeaktevrraid ja politihkkáriid várás. Bajilgovva čájeha ahte skuvlajagi 2025/2026 gulahallan dáhpáhuvai BUOT fylkka gielddain.

FUOM! Jahkeraporta sáddejuvvui gielddaide maŋŋit dán jagi ja oanehis áigemeari geažil eat lasit gielddaid cealkámušaid dán háve. tilbakemelding på årsrapporten.

- Registrerejuvvon gulaskuddan
- Fáddáeahkedat/Bargibájit/ Skuvlagalledeapmi

- Čoahkkimat oahppirádiiguin, luohkkágalledeamit dahje analysalanjat
- Čoahkkimat js1 ohppiiguin ja skuvlajođihangottiiguin čuovvovaš skuvllain
- Beardogorži js
- Vuotnasiidda js

ÁŋGIRUŠŠANKÁRTA
▶▶ JOATKKASKUVLLAID
ROMSSA JA SVALBÁRDDA

Skuvlajagi 2025/2026 mielde galledii Ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddji 7 skuvlla, 23 oahppijoavkku ja 3 fidnoohppiidčoahkkanemiid. Ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddjit háliidit leat oidnosis ja olámuttos ohppiid ja fidnoohppiid arenain, ja danne lágidit jahkásaš skuvlagalledemiid deaivan dihte Jo1 luohkáid, 1. Jagi fidnoohppiid čoahkkaneamis ja ohppiidráđi guvllolaš čoahkkanemiin. Dán jagi lei ráddjejuvvon kapasiteahtta áittardeaddji bálvalusas buozalmasvuođa geažil, ja danne eat leat galledan buot skuvllaid.

Joatkkaskuvla ja fágaoahppu
– Nannet ohppiid ja fidnoohppiid mielváikkuheami

Bargu nannet ohppiid mielváikkuheami joatkkaskuvllas ánssáša rámi ja positiiva fuomášumi. Orru dál ahte leat fas olahan buori ovttasbarggu áittardeddjiid, skuvlaeaiggádiid, ohppiidorganisašuvnna ja nuoraid fylkkaráđi gaskkas lágidit guvllolaš ohppiidráđečoahkkanemiid ja dálvekonferánssa buot ohppiidráđiide. Dát lokte fuomášumi ohppiiddemokratiija bargui. Dán jagi mis lei buorre proseassa oktan buot ohppiidráđiiguin ođasmahttit ovddeš fylkkagielddalaš ohppiidráđi njuolggadusaid, mas lea gulaskuddanáigemearri golggotmánu 1. b.

Lea illudahtti ahte skuvlaeaiggát čavčča 2026 rájes čuovvula áittardeddjiid ávžžuhusa nannet ohppiidráđi gulahallanolbmo rolla skuvllas, nugo oahpaheami, rollačielggadeami, ruhtadeami ja áigeresurssaid bokte. Áiggi mielde dát bargu nanne ohppiidráđiid ja dássida iešguđet skuvllaid čuovvoleami.

Skuvllaid áigegeavaheami, oahpaheami ja sisdoalu lea ain vejolaš buoridit. Dan galggašii čuovvolit systemáhtalaččat, gulaskuddanevttohusa njuolggadusaid ávžžuhusa vuođul.

Fidnoohppiid vuoigatvuođaid fuolahus ja mielváikkuheapmi fidnoohppiidráđi haga

Ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddjit leat máŋga jagi badjel ávžžuhan ásahit fidnoohppiidráđi nannen dihte fidnoohppiid ja oahppokandidáhtaid vuoigatvuođaid. Mii illudeimmet go fylkkadiggi jagis 2022 mearridii ásahit fidnoohppiidráđi.

Áittardeaddjibálvalus ii leat bovdejuvvon ásahanbarggu árvvoštallat dahje čuovvolit, muhto leat máŋgii bivdán ođđasiid áššis. Fylkkadiggeáššis 16/26 bođii diehtu ahte fylkkadiggi lea mearridan heaittihit fidnoohppiidráđi ovdal go obage ásahuvvui.

Danne mii imaštallat:

Mo galgá fylkkasuohkan fuolahit fidnoohppiid ja oahppokandidáhtaid mielváikkuheami ja vuoigatvuođaid go eat áiggo oktasaš arena ásahit mii loktešii fidnoohppiid jiena?

Mii diehtit ahte fidnooahpaheami nammagoddi (YON) rievdaduvvo nu ahte Ohppiidorganisašuvdna beassá nammadit guokte ovddasteaddji dan sadjái go ovtta, ja mas unnimusat okta galgá fidnooahppi. Áittardeaddjibálvalus doarju ahte fidnooahppit ožžot ovddasteaddji YON:s. Dasa lassin mii ohcalat konkrehta ja čálalaš plána mii čájeha mo fylkkasuohkan galgá bargat systemáhtalaččat nannet fidnoohppiid mielváikkuheami ja vuoigatvuođaid.

Fidnoohppiid jietna lea dehálaš barggus buoridit ja ovddidit fága- ja fidnooahpu dási. Guoská erenoamážit gažaldagaide čatnon:

- sirdašupmái skuvllas oahppofitnodahkii
- oahppoplánaid alladásat ja systemáhtalaš čuovvoleapmái, erenoamážit fidnooahppit guđet dárbbašit heiveheami oahppoáiggi čađa
- árvvoštallamii ja bagadallamii oahppoáiggi čađa
- oahppobirrasii, loaktimii ja mielváikkuheapmái oahppofitnodagas

Áittardeaddjibálvalus ávžžuha fylkkasuohkana ásahit rutiinnaid fuolahan dihte ahte fidnooahppit ja oahppokandidáhtat ožžot dieđu áittardeaddjibálvalusa birra go heitet dahje botkejit oahppošiehtadusa ja bealátkeahtes doarjjaolbmos veahki ožžot. Livčče váikkuhit proseassa rivttes láhkai čađahit ja ahte fidnoohppiid jietna gullo.

Juoga maid smiehtadit:

Lea go fylkkagielddas dohkálaš vuogádat fuolahit ahte juohke oahppofitnodat deaivá nuorra fidnoohppiid buori láhkai? Mo diehtá fylkkagielda ahte vuogádat fuolaha su guhte dan dárbbaša?

Evttohit čuovvovaš doaibmabijuid nannet fidnoohppiid vuoigatvuođaid ja mielváikkuheami

1. Diehtojuohkin vuoigatvuođaid ja doarjjaapparáhta birra

Berre ráhkadit oktasaš diehtočállosa buot fidnoohppiide ja oahppokandidáhtaide vuoigatvuođaid ja geatnegasvuođaid birra ja guđe instánssat sáhttet veahkehit dahje bagadallat go lea dárbu. Berre ásahit rutiinna nu ahte diehtu juhkkojuvvo álgočoahkkimis fidnoohppiide, oahppofitnodagaide ja oahppokantuvrraide.

2. Nannet ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddjibálvalusa

Nannet ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddjibálvalusa ovtta vel áittardeaddjivirggiin livčče buoridit kapasitehta eastadanbargguid čađahit ja nannet fidnoohppiid beasatlašvuođa ja searvama fidnoohppiidarenaide miehtá fylkka.

3. Bákkolaš kursabeaivi Jo2:s

Mii ávžžuhit álggahit bákkolaš kursabeaivvi loahpageahčen Jo2 ohppiide guđet leat fidnooahppin šaddamin. Beaivvi fáddá berrešii sirdašupmi oahppis fidnooahppái, mii fátmmasta:

- fidnoohppiid vuoigatvuođat ja geatnegasvuođat
- vuordámušat oahppoáigái ja oahppofitnodahkii
- mo galgat čuovvolit oahpaheami
- gos fidne veahki ja doarjaga

Ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddjibálvalus ja ohppiidorganisašuvdna sáhttet ovttasbargat čađaheamis.

4. Jahkásaš fidnoohppiidkonferánsa

Berre lágiduvvot jahkásaš fidnoohppiidkonferánsa seamma láhkai go ohppiidráđekonferánsa. Konferánsa galgá arenan gos láhčit duohta mielváikkuheami ja sagastallama gaskal fidnoohppiid ja fylkkasuohkana.

Áigumuš lea:

- oainnusmahttit fidnoohppiid vásáhusaid ja dárbbuid
- fylkkasuohkanii buktit áddejumi fidnoohppiid oahppoárgabeaivái
- gávnnahit buoridanvejolašvuođaid fága- ja fidnooahpus
- nannet fidnoohppiid mielváikkuheami ja riektesihkkarvuođa

Konferánsa soaitá buhtadit fidnoohppiidráđi heaittiheami ja seammás buktit fylkkasuohkanii viidát ja ovddasteaddji vuođu fidnooahppoortnega joatkevaš ovdánahttimii.

Áittardeaddjibálvalusa čoahkkáigeassu:

Go fidnoohppiidráđđi ii dattege ásahuvvo, de lea mearrideaddji ahte fylkkasuohkan seammás lágida molssaevttolaš ja geatnegahtti struktuvrraid guđet fuolahit fidnoohppiid mielváikkuhan-vuoigatvuođaid. Jus ii dahkko, de fidnoohppiid jietna soaitá unnit váikkuhit fága- ja fidnoohppui. Áittardeaddjibálvalus vuordá ahte fylkkasuohkan hábme konkrehta plána mo fuolahit ja nannet fidnoohppiid mielváikkuheami ja vuoigatvuođaid boahttevaš jagiid.

Áittardeaddjigeahčastat
- Go searvevuođakvalitehtat

Váilot

Vásihit searvevuođa ja dovdat gullevašvuođa leat vuđolaš dárbbut, ja dehálaš mánáid ja nuoraid ovdánahttimii, oahppamii ja loaktimii. Mánát ja nuorat dárbbašit vásihit oadjebasvuođa ja gullevašvuođa jovkui, seammás go vásihit diehttevašvuođa. Mánát ja nuorat dárbbašit maid dovdat máhtestuvvama árgabeaivvis, vai dovdet ahte eallimis lea ulbmil. Vásihit ahte lea sadji dutnje ja ahte du jurdagat leat mávssolaččat, mearkkaša ollu searvadahttimii (https://omnimodellen.no/sme/).

Go mánát ja nuorat eai vásit dán, muhto baicce olggušteami, de sáhttá dagahit ahte sii geavahit iešguđet strategiijaid váidudit unohisvuođa. Sáhttá leat dohkketmeahttun láhtten earáid dahje iežas vuostá, bilideapmi, vahágahttit iežas, vuostálastit mánáidgárdái/skuvlii/bargui vuolgit ja jávkat skuvllas/barggus.

Omnimodeallain buktit fuomášumi searvevuođa mearkkašupmái. Oadjebas ja buorre searvevuođas lea sadji buohkaide ja dan mii gohčodat ruoná searvevuohtan. Dorvvohis ja fuones searvevuođaid ges rukses searvevuohtan: https://omnimodellen.no/sme/omnimodellen/det-rode-og-gronne-fellesskapet/

Illustrasjon: Kine Kjær

RUONÁ SEARVEVUOĐAT

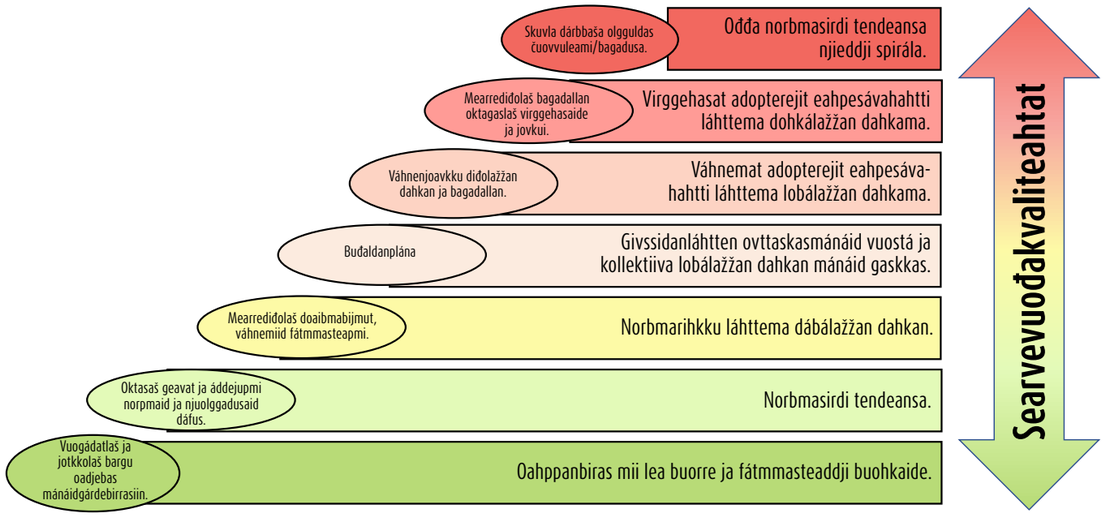
Ruoná searvevuođain olmmoš vásiha oadjebasvuođa ja diehttevašvuođa. Dáppe leat rámmat mat ráhkadit gullevašvuođa, ja dáppe olbmo mielas lea buorre leahkit. Dáin searvevuođain olmmoš vásiha meinnega ja máhttima, ja dáppe lea sadji mánggabealatvuhtii ja iešguđetláganvuhtii. Dát searvevuođat ovddidit dearvvašvuođa, oahppama ja loaktima, ja doibmet vuostemirkkon givssideapmái, loavkidemiide ja olgguštupmái.

RUKSES SEARVEVUOĐAT

Vuostegeaži ruoná searvevuođaide gávdnat ruoná searvevuođain. Dát leat searvevuođat mat ráhkadit olgguštumi ságaiguin «min ja sin» birra «min ja earáid» birra. Dáid searvevuođaid báidná dorvvohisvuohta ja dat mii gohčoduvvo «sosiála olgguštanballun», nappo ballu leahkimis son gii ii beasa leat mielde joavkkus. Dát olgguštanballu sáhttá bođđet joavkku lahtuid dahkat juoidá maid sii rievtti mielde eai áiggošii dahkat, muhto maid sii dahket vai doalahit sajiset searvevuođas. Dáin joavkkuin šaddá iešuhtege lahttui deatalažžan nannet iežas normalávuođa cuoigumiin nuppiid ártegin. Dát searvevuođat leat mielde dagaheamen givssideami, loavkidemiid ja olgguštumi.

Seammás galgat fuomášit ahte searvevuođat eai leat bistevaččat. Vaikko joavku/luohkká dál orru oadjebas ja buorre, de dat sáhttá jođánit rievdat. Doalahit oadjebas ja buorre oahppobirrasa gáibida joatkevaš ja vuogádatlaš barggu.

Searvevuođakvaliteahtaid bargoneavvuin sáhttet mánáidgárde- ja skuvlabargit analyseret makkár searvevuohta lea sin joavkkus/luohkkás: https://omnimodellen.no/sme/omnimodellen/a-vurdere-fellesskapskvaliteter/

Mo áddet givssideami?

Go mánát ja nuorat eai vásit gullevašvuođa, ulbmila, máhtestuvvama ja diehttevašvuođa árgabeaivvis, de šaddá váttis searvat, oahppat ja luohttit ahte sii gullet searvevuhtii. Boahtá oidnosii givssideami, olggušteami, skuvlajávkama, riidduid, ráfehisvuođa ja muhtumin veahkaválddi bokte.

Ohppiidiskkadeamis čilgejit givssideami ná: ovtta dahje máŋga olbmo geardduhuvvon negatiiva dagut oahppi vuostá geas lea váttisvuohta suodjalit iežas. Givssideapmi sáhttá leat bilkideapmi, olggušteapmi, časkin, hoigan dahje doallan.

Erling Roland (2024) čilge givssideami ná: *«Givssideapmi lea fysalaš dahje sosiála negatiiva dagut, dávjá geardduhuvvon guhkit áiggi badjel ovtta dahje máŋga olbmos ovttas, olbmo vuostá geas lea váttisvuohta suodjalit iežas guoskevaš dilis.»*

Ingrid Lund ja earát (2017) čilgejit givssideami ná: *«Mánáid givssideapmi lea go rávesolbmot ja/dahje mánát hehttejit soapmása dovdat gullevašvuođa, leat earáide mearkkašahtti, ja vejolašvuođa mielváikkuhit.»*

Givssideapmi čilgejuvvo máŋgga iešguđet láhkai, ja ii oktage čilgehus leat eambbo riekta go nubbi. Guđe čilgejumi mii válljet geavahit dattege váikkuha dasa maid mii ohcat áiccadettiin mánáid ja mo mii geavatlaččat gieđahallat givssideami.

Romssa ja Finnmárkku ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeddjiin lea relašuvnnalaš ja vuogádatlaš lahkoneapmi givssideapmái, nugo earret eará Ingrid Lund čilgehus čájeha. Vuolggasadji lea olbmuid dárbu gullat searvevuhtii, ja givssideapmi leat dagut, dahje váilevaš dagut, mat váikkuhit soapmása olggušteapmái. Dagut dáhpáhuvvet dihto oktavuođas ja dihto sajis, gos kultuvrras ja gaskavuođain lea mearkkašupmi.

Dat mearkkaša ahte mii fátmmastit rávesolbmuid, bargiid ja váhnemiid, go mii analyseret mánáid- ja ohppiidjoavkkuid hástalusaid. Mii jáhkkit ahte mánáid ja nuoraid láhttemis lea máŋggadáfot sivva man ferte oaidnit birrasa oktavuođas, seammás go lea dehálaš givssideami bissehit. Muhtomin diagnosa mielddisbuktá hástalusaid vurdojuvvon láhttema oktavuođas, muhto min mielas dat lea oassin didákttalaš eavttuin. Seammás mii guovdilastit mánáid dárbbuid, ja beroštat fuolahit mánáid ja nuoraid oahppobirrasa go oažžut oktagaslaš cealkámušaid váhnemiin.

Raporttas **Elevkulturen har blitt tøffere | udir.no** (Ohppiidkultuvra lea šaddan garraset) čállet ahte skuvlabargit dávjá gártet iešguđet beroštumiid gaski; ohppiid áddejupmi, bargiid árvvoštallan, váhnemiid vuordámušat ja láhkaortnega formálalaš gáibádusat. Eastadanbargu lea guhkesáiggi bargu kultuvrrain, gaskavuođaiguin ja ovttasbargu ruovttuiguin.

Maid it bargga mearkkaša maiddái juoga

Váttisvuohta

Jávohisvuohta lea maid givssideapmi
Boagustit sáhttá vahágahttit eará olbmo
Dušše geahčča ja ii dahkat maidege

“Givssideapmi bilida psyhkalaš dearvvašvuođa ja soaitá vel muhtomin sorbmet”

Čoavddus

Hála soapmásiin – don it leat okto
Ale searvva givssideapmái – nie sáhtát bissehit dan
Doarjjo su guhte givssiduvvo

Muitte!
Ii leat du sivva.
Gávdno veahkki.
Válde oktavuođa iežat áittardeddjiin oažžut veahki.

ELMO Troms OFGÁ Romssa

Ovttasbargguin Maya, 16 jagi

EALLIMA RÁIDALASSSPEALLU

Vuordde ovtta vuoru

Vuordde ovtta vuoru

Vuordde ovtta vuoru

Vuordde ovtta vuoru

Namut golbma ášši masa liikot ovdal go beasat joatkit

TVIBIT

Vuordde ovtta vuoru

Høyere Utdanning

VGS

8.-10. trinn

1.-7. trinn

Barnehage

30 LOAHPPA!	29 Du ohcamuš rabas virgái hilgojuvvo “erenoamáš” goarggu/ sohkanama geažil. Vuordde guokte vuoru.	28 Leat menddo olu gillán ja badjeloivviid váiban. Máhca nummirii 23.	27 Don massát lagasolbmo. Vuordde guokte vuoru.	26
21	22 Dus lea hui buorre fáttarjoavku! Oaččut nuppás birccostit.	23	24	25 Leat geavahan nárkomirkkuid ja it máhte hálddašit dili. Máhca nummirii 20.
20 Don olgguštat luohkkáustiba russe-joavkkus. Máhca álgui vai beasat hárjehallat buorre ustibin leat.	19	18 Soames cielaha du. Máhca nummirii 13.	17 BUORRE!! Don dustet bivdit veahki. Njuike nummirii 27.	16 Heahteuksa! Orus Tvibit alde dassážiigo birccostat 4.
11 Don jávkkat čuoiganbeaivvis danne go ii leat várri oastit sabehiid. Vuordde guokte vuoru.	12	13 Leat oassin oadjebas girjáivuođas. Njuike nummirii 18.	14 Buot mánát leat snappas, earet don, don leat olgguštuvvon. Máhca nummirii 8.	15 Fertet mearridit. Jus birccut 3 de sáhtát váldit molssaevttolaš geainnu lohppii.
10 Don ožžot juste dan veahki maid dárbbašit iežat oahpaheaddjis. Njuike nummirii 12.	9		7 Don leat šiega ja veahkehat ustiba guhte rahčá. Njuike nummirii 15.	6 It oaččo searvat stoahkamii. Máhca nummirii 4.
0 ÁLGU!!	1	2 Don it hála seamma njuovžilit go eará mánát. Vuordde ovtta vuoru.	3 Dus lea lihkku go leat buorre ustibat ja oadjebas rávesolbmot geat du čuovvolit. Njuike gitta lohppii.	4 Dus eai leat olgobiktasat mat dutnje heivejit. Vuordde ovtta vuoru.	5

EALLIMA RÁIDALASSPEALLU

SPEALU NJUOLGGADUSAT

Bálgát eallima čađa leat ráidalasspealu fáddán.
Eallima bálgá mielde mii deaivvat sihke buriid doarjjaolbmuid, hástalusaid ja hehttehusaid, váttes mearrádusaid ja dáhpáhusaid mat váikkuhit man guvlui eallimis vuolgit.
Ulbmil lea vuosttažin ollet **lohppii!**

REAIDDUT

- 1 bircu
- 1 speallan boallu juohkehažžii
- Speallanlávdi

GALLE SPEALLI

2–6 spealli
8 jagi ja boarráset

MO SPEALLAT

1. juohkehaš bidjá iežas boalu álgoruktui.
2. nuoramus spealli álgá
3. birccos ja sirdde boalu
4. loga teavstta jitnosit
5. daga maid teaksta dáhttu
6. Dál lea boahtte spealli vuorru

DEHÁLAŠ NJUOLGGADUS: OKTA DÁHPÁHUS JUOHKE VUORU

Juohke vuoru gusto dušše vuosttaš dáhpáhus. Jus bivdá du sirdit eará ruktui, bajás dahje vulos ráidalasain, de daga dan dakkaviđe. Du vuorru nohká go leat ollen ođđa ruktui. It galgga lohkat mii ođđa ruvttos lea čállon.

RÁIDALASAT

- Go gárttat ruktui gos lea ráidalas, de galggat dahkat maid teaksta dáhttu
- Sirdde iežat boalu gosa ráidalas nohká
- Du vuorru nohká go ollet ođđa sadjái

HÁSTALUSAT JA LOSSA DILIT

Muhtin sajit ovddastit eallima lossa dilálašvuođaid. Dalle fertet:

- Vuordit ovtta dahje máŋga vuoru
- Máhcat maŋosguvlui speallalávddis
- Álgit ođđasit

OVDAMEARKA:

Jus gárttat ruktui gos čuožžu "don leat oassin oadjebas girjáivuođas. Njuike nummirii 18", de galggat sirdit ruktui mas lea nummir 18 ja loahpahit iežat vuoru. It galgga lohkat dahje dahkat dan mii čuožžu nummiris 18.

TVIBIT JA HEAHTEUKSA

Jus gárttat ruktui mas čuožžu "heahteuksa", de galggat orustit "tvibit" ala dassái go nagodat birccostit 4.
Dalle beasat joatkit.

AKTIIVA MEARRÁDUS

Ruvttos "fertet mearridit" beasat válljet molssaevttolaš bálgá viidáset jus birccostat 3.

LOAHPPA

Vuoitit gáibida ollet LOHPPII!

Vejolaš liigenjuolggadus: Juste deaivat
Šaddá eambbo gelddolaš jus olmmoš ferte loahppa-ruvtto juste deaivat. Jus menddo alla logu birccosta, de ii beasa sirdit ja ferte vuordit fas vuoru.

SÁGASTALLAN (ÁVŽŽUHUS)

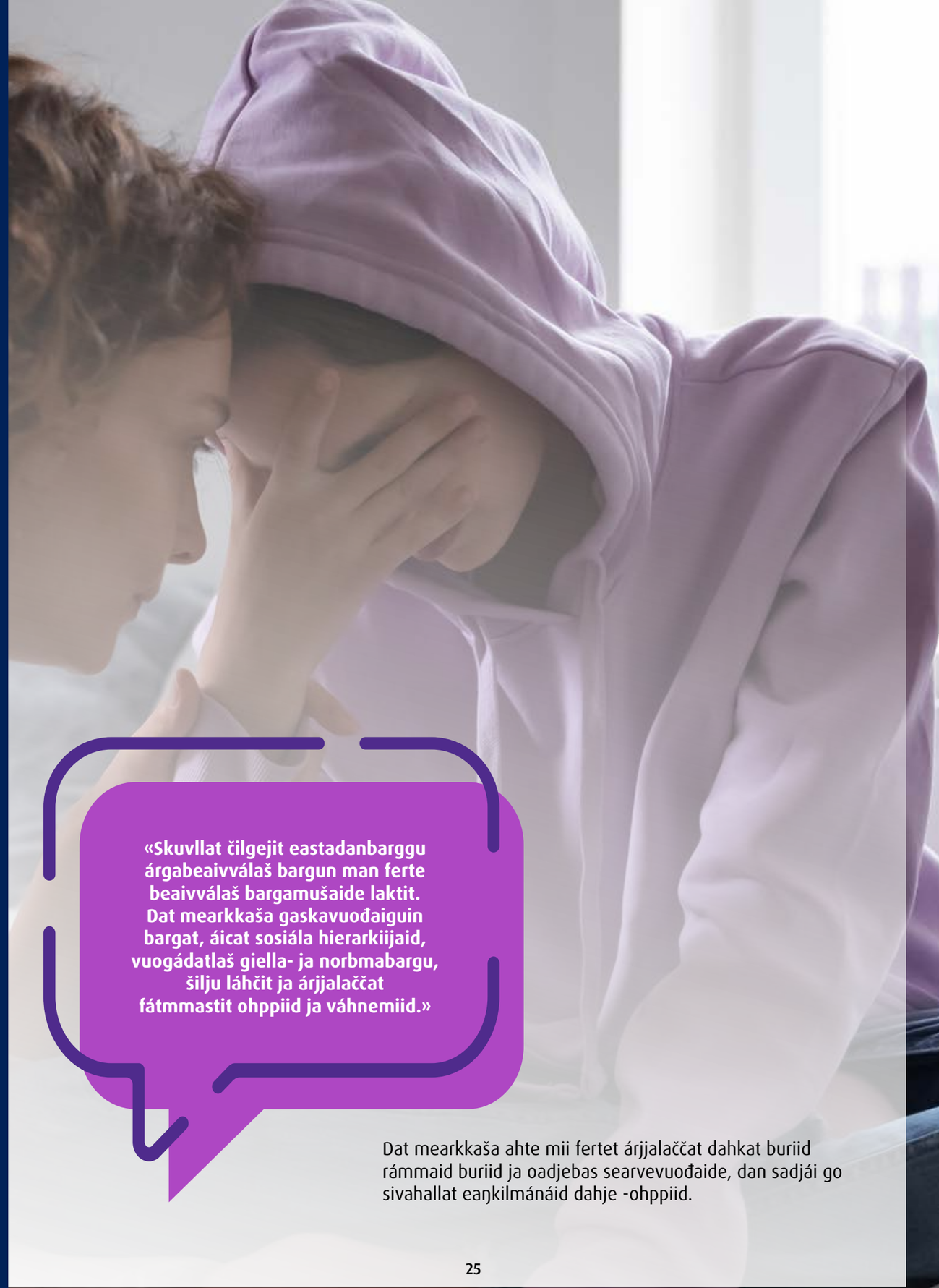
Eallima ráidalasspealllu lea eambbo go dušše lávdespeallu.
Go soames gártá dehálaš dáhpáhussii spealus, de speallit sáhttet ságastallat oanehaččat dan birra:

Mii dáhpáhuvai? | Mo dát soaitá čuohcat olbmui? | Mii livčče veahkehit? | Gii sáhtašii veahkkin?

SPEALU DEHÁLEAMOS SÁTTASÁTNI

Juohke olmmoš deaivá sihke ráidalasaid ja hástalusaid eallimis. Il oktage birge okto. Buorit ustibat, oadjebas rávesolbmot ja searvevuohta dahká bálgá álkibun.

Ollu lihkku – ja muitte: Mii speallat oahppan ja ádden dihte, ja mii doarjut nuppit nuppiid!

«Skuvllat čilgejit eastadanbarggu árgabeaivválaš bargun man ferte beaivválaš bargamušaide laktit. Dat mearkkaša gaskavuođaiguin bargat, áicat sosiála hierarkiijaid, vuogádatlaš giella- ja norbmabargu, šilju láhčit ja árjjalaččat fátmmastit ohppiid ja váhnemiid.»

Dat mearkkaša ahte mii fertet árjjalaččat dahkat buriid rámmaid buriid ja oadjebas searvevuođaide, dan sadjái go sivahallat eaŋkilmánáid dahje -ohppiid.

Ruoná ja rukses bealli – rávesolbmo rolla ja miellaguottut

Áittardeaddjit oidnet minstariid eaŋkilášši in, das mo rávesolbmorolla ja miellaguottut juogo nannejit dahje bilidit mánáid ja nuoraid gullevašvuođadovddu. Oahppit ja fidnooahppit leat buktán ovdamearkkaid das maid rávesolbmot leat sidjiide dadjan:

Ruoná bealli

Rávesolbmocealkámušat mat veahkehit mánáid ja nuoraid

«Váillaheimmet du skuvllas odne, ja háliidan muitalit maid mii barggaimet»

«Dáinna leat duođaid bures bargan»

«Sáhtášit go veahkehit mu áddet makkár dilli dus lea?»

«It dárbbaš buot nagodit odne bargat. Ovtta lávkki ain hávil.»

«Lei buorre oaidnit go don veahkehit «Pernille» odne.»

«Lea nu buorre leat din searvvis.»

Rukses bealli

Rávesolbmocealkámušat mat vahágahttet mánáid ja nuoraid

«Dieđusge it nagodan odne ge áiggil boahtit skuvlii»

«Dus ii boađe goit fágaolmmoš!»

«Don it máhte láhttet mu I uohkálanjas, ja it daga dan maid dáhttun»

«Son ii šatta goitge fágaolmmožin. Ii gánnát bidjat nu ollu resurssaid dán olbmuid gii ii nákce barggus doaibmat»

«Muhto buohkat earát han dan nagodit.»

Iežat notáhtat:

Smiehttangažaldat:

Dieđát go guđe beallai don gulat, ja gos ja goas logat maid?

Luohttámuš nanne searvevuođa «Fámolaš sátni ándagassii»

Máŋgasat muitalit áittardeddjiide ahte váilo luohttámuš gaskal mánáidgárddi/skuvlla ja ruovttu. Luohttámuš beliid gaskkas lea dárbbašlaš jus áigut gávdnat buriid čovdosiid ovttas, ja jearaldat lea mo divvut luohttámuša.

CC Cowboys joavkku lávlagis Det magiske ordet unnskyld (fámolaš sátni ándagassii) lohket ná:

> **Jus vajáldahttit bivdit ándagassii**
> **ja eat oainne go ustiba leat bávččagahttán**
> **baicce hoigat dan eret duššin**
> **gal áigi muittuha**

Dávjá ihtá dilemma go áigut ođđasis ásahit luohttámuša mánáidgárddi/skuvlla ja ruovttu gaskka; bargu gáibida mánáidgárde- ja skuvlabargiid ámmátčehppodaga, muhto seammás galget dovdduiguin bargat, sihke iežaset, eará bargiid, váhnemiid ja mánáid/nuoraid dovdduiguin. Vurdojuvvo ahte bargi ámmátlaččat gieđahallá dovdduid ja ahte sutnje ii čuoza. Sáhttá hástaleaddji go deivet váhnemiid guđet čájehit lossa dovdduid nugo doaivvuhisvuođa, suhtu, balu, morraša, ja fámuhisvuođa, muhtomin čierodettiin.

Oahppit ja váhnemat muitalit áittardeddjiide ahte mánáidgárdi/skuvla ii váldde vásáhusaideaset duođas ja ákkastallá dan sadjái go guldalit. Muitalit ahte mánáidgárdi/skuvla vuordá ahte mánát ja nuorat ieža soabadit, ja ahte bargiide lea váttis bivdit ándagassii ja álgit ođđasit. Dat caggá vejolašvuođa ovdánit áššis.

Hukset luohttámuša lea gáibideaddji danne go goappaš bealis leat ollu dovddut. Son guhte lea olggušteami, loavkideami dahje váilevaš máhtestuvvama vásihan, lea rašes dilis ja dovdá dorvvohisvuođa, doaivvuhisvuođa ja eahpeluohttámuša. Rávesolmmoš bargi lea ges geahččalan veahkehit ja ii liikostuvvan. Dan dihte soitet rávesolbmot maid dovdat fámohisvuođa, dorvvuhisvuođa ja heajos iešdovddu.

Ovddasvástádusa hukset gaskavuođa ja luohttámuša ii sáhte bidjat dan olbmui guhte lea rašimus dilis. Ovddasvástádus vuolggahit ja láhčit soabadanproseassa gullá rávesolbmuide, ja vuogádahkii maid sii ovddastit mánáidgárddis, skuvllas ja oahppofitnodagas. Gáibida máhtu, gaskavuođagelbbolašvuođa, oadjebas gulahallama ja nákcet váttes dovdduid gieđahallat guhkit áiggi badjel.

ÁITTARDEADDJI ROLLA HUKSET LUOHTTÁMUŠA INDIVIIDDA JA VUOGÁDAGA GASKA

Go ii ávkkut máŋgii bivdit veahki ja dieđihit, de luohttámuš mánáidgárddi, skuvlla ja oahppofitnodaga bargiide nohká. Servodahkan eat ráske ahte mánát ja nuorat masset luohttámuša vuogádahkii mii gálggašii sin fuolahit. Luohttámuša ádjána fas hukset ođđasit go lea dan rihkkun. Lea rávesolbmuid ovddasvástádus dihtomielalaččat ja joatkevaččat dainna bargat.

Eanaš ášši in ii leat dušše láhkarihkkumis sáhka. Lea luohttámušrihkkumis sáhka. Mánát, nuorat ja fuolaheaddjit bivdet veahki áittardeaddjibálvalusas. Áittardeaddjit dovdet lágaid, njuolggadusaid ja vuoigatvuođaid maid vuođul sáhttit veahkehit eaŋkilolbmuid vuogádaga dádjadit.

Áittardeaddji lea resursa guhte bagada ja rávve vai mánát besset fas vuoigatvuođaideaset ollašuhttit.

Dábálaččat olbmot váldet oktavuođa áittardeddjiiguin váilevaš luohttámuša geažil vuogádahkii. Min bargu áittardeaddjin lea vuosttažettiin rávvet ja bagadit mánáid, nuoraid ja fuolaheddjiid vai ieža sáhttet gieđahallat vásáhusaid, dainna áigumušain ahte buori láhkai váikkuhit mánáid ja nuoraid oahppobirrasii. Máŋggadáfot čuolmmain gos lea luohttámušrihkkun dáhpáhuvvan, áittardeaddjit fátmmastit rolla luohttámušolmmožin aktiivvalaččat ja servet čoahkkimiidda beliid gaskkas.

ÁVŽŽUHUS ÁSAHIT BISTEVAŠ LUOHTTÁMUŠOLBMO MÁNÁIDGÁRDDIS, SKUVLLAS JA OAHPPOFITNODAGAS

Mánáidgárdi ja skuvlaeaiggát berrejit fuolahit ahte mánát, nuorat ja váhnemat sáhttet váldit oktavuođa unnimusat ovtta luohttámušolbmuin go lea dárbu. Mánná galgá ieš beassat buktit sávaldaga gii galgá su luohttámušolmmožin leat.

Ovttasbargu gaskal mánáidgárddi/skuvlla ja ruovttu gáibida luohttámuša. Áittardeaddjit vásihit ahte lea unnán luohttámuš go lea váilevaš čuovvoleapmi ja heajos gaskavuohta bargiid ja mánáid/nuoraid gaskka. Ii leat álo nu ahte pedagogalaš jođiheaddji, stivrejeaddji, gulahallanoahpaheaddji dahje rektor lea rivttes luohttámušolmmoš.

Luohttámušolmmoš lea olmmoš geasa mánát, nuorat ja váhnemat sáhttet luohttit, guhte doarju, buktá oadjebasvuođa ja veahkeha fuolahit sin beroštumiid ja mielváikkuheami muhtin ášši, ja erenoamážit váttis dilálašvuođas.

Geavatlaččat sáhttá luohttámušaolmmoš leat:

- **váhnen dahje fuolaheaddji**
- **ustit dahje fuolki**
- **oahpaheaddji dahje rádđeaddi**
- **ohppiid-, fidnodohppiid- ja givssidanáittardeaddji**
- **eará rávesolmmoš geasa luohttá**

Luohttámušolbmo deháleamos bargu lea:

- **guldalit ja doarjut**
- **veahkehit olbmuid albmanahttit oaiviliiddiset**
- **sihkkarastit oadjebas čoahkkimiid ja proseassaid**
- **doarjut muhto diktit olbmuid ieža mearridit**

Mánáidsuodjaluslágas čilgejit luohttámušolbmo olmmožin guhte mánná ieš vállje doarjjan ja oadjebasvuohtan go deivet mánáidsuodjalusa. Mánná galgá álkibut sáhttit albmanahttit iežas oaiviliid go dakkár doarjjaolmmoš lea lanjas.

Skuvla- ja áittardeaddjibarggus geavahuvvo dávjá doaba olbmo birra guhte veahkeha oahppi go váilo luohttámuš gaskal skuvla ja ruovttu dahje gaskal oahppi ja vuogádaga. Luohttámušolmmoš sáhttá searvat čoahkkimiidda, veahkehit sagastallama bidjat johtui ja veahkehit ođđasis ásahit luohttámuša beliid gaskkas.

MO SIHKKARASTIT LUOHTTÁMUŠA GASKAL MÁNÁIDGÁRDDI/SKUVLLA JA RUOVTTU?

Jus čuovvoleapmi skuvllas ja mánáidgárddis ii leat nugo láhka ja njuolggadusat gáibidit, de hedjona luohttámuš vuogádahkii. Dakkár dilis lea ávkkálaš čielggadit gii lea luohttámušolmmoš. Dat olmmoš galgá veahkehit ceahkkálaga ásahit fas luohttámuša vuogádahkii.

Áigumuš lea ahte mánáide ja nuoraide lea luohttámušolmmoš álo olámuttos oahpahusárgabeaivvis.

Mánáidgárddit ja skuvllat galget álo diehtit gii lea guđe máná/nuora/fuolaheaddji luohttámušolmmoš. Juohke jahkebeali berre systemáhtalaččat sagastallat ja čálalaččat duođaštit gii lea guđe máná/nuora luohttámušolmmoš. Nu sáhttá vuogádat eastadit ja buoret ráhkkanit luohttámušrihkkumiidda.

Váilevaš heiveheapmi váikkuha luohttámuššii ja skuvlajávkamii

Áittardeaddjit vásihit ahte doaibmabijut ja plánat eai álo čuovvol nu go čoahkkimiin ja čállosiin čilgejit. Dat rihkku luohttámuša vel oktii. Mánáid, nuoraid ja fuolaheddjiid doaivvuhisvuohta lassána. Áittardeaddjit rávvejit dávjá Stáhtahálddašeaddjiin váldit oktavuođa go mii árvvoštallat ahte láhkarihkkun lea dáhpáhuvvan áiggi badjel.

Nu go Romssa ja Finnmárkku stáhtahálddašeaddji, áittardeaddjit maid oidnet ahte vuorjašuhtti skuvlajávkamat lassánit. Cealkámušain oaidnit čielga minstara; mánáide ja nuoraide lea váttis boahtit skuvlii dahje oahppofitnodahkii, dan dihte go vásihit dan dorvvuhis, eahpediehttevaš ja unnán heivehuvvon báikin.

Dát gusto erenoamážit mánáide ja nuoraide geat leat hástalussan skuvlaárgabeaivvis, dahje go skuvllat ja oahppofitnodagat eai nagot heivolaš doaibmabijuid vuolggahit. Jávkama ferte oaidnit skuvlabirrasa ja searvevuođa kvaliteahta oktavuođas.

Mii oaidnit ahte oahpahusa váilevaš heiveheapmi váikkuha máhtestuvvamii. Mii oaidnit ahte oahpahusa heiveheapmi dávjá dahkko searvevuođa olggobealde. Áigumuš lea doarjut oahpahusa, muhto go doaibmabijut dáhpáhuvvet olggobealde luohkkálanja, de soitet lasihit olggušteami ja váilevaš gullevašvuođa, ja dasto lasihit jávkama.

Go vuđolaš searvevuođa kvaliteahtat nugo ulbmil, máhtestuvvan, diehttevašvuohta ja gullevašvuohta váilot, de lassána uhkki ahte mánát ja nuorat garvet oahpahusa.

Soapmásiidda šaddá eahpedáhtolaš jávkamin.

Áittardeaddjit háliidit deattuhit man dehálaš lea nannet doaimmaid mat dagahit searvevuođa, ja oahpahusa plánet searvevuođakvaliteahtaid vuođul. Bargu eastadit jávkama vuolgá ohppiid gullevašvuođa ja máhtestuvvama vásáhusas, ja diehttevaš ja ulbmillaš oahpposearvevuođas leat oassin.

https://omnimodellen.no/omnimodellen/a-vurdere-fellesskapskvaliteter/

EASTADIT SKUVLAJÁVKAMA

Dán áigge leat Norgga ođđa njuolggadusat skuvlajávkama eastadeami hárrái gulaskuddamis ja áigemearri vástidit lea golggotmánu 2. beaivvi.

Romssa ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeaddji lea searvan Oahppodirektoráhta nationála ráđđeaddi áššedovdijovkui vuorjašuhtti skuvlajávkama birra. Áittardeaddjigeahčastaga bokte mii leat buktán cealkámušaid ja digaštallan gulaskuddančállosa barggu.

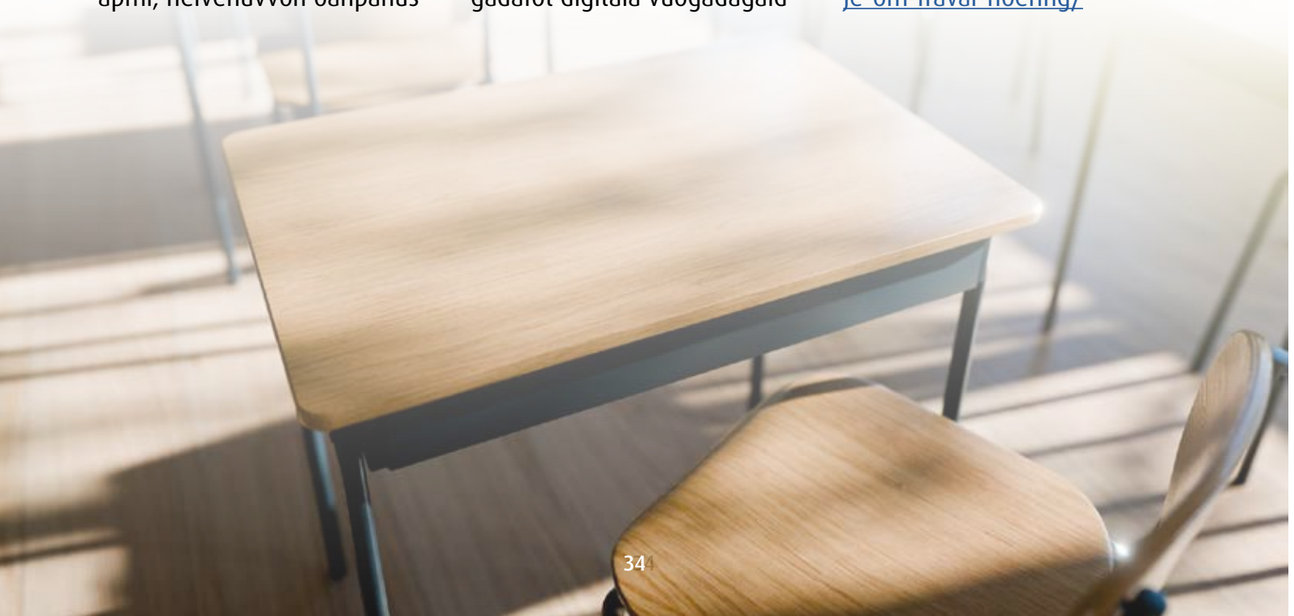
Nationála hástalusat leat seamma go vásihit Romssas ja Finnmárkkus. Dan dihte hástit buot skuvlaeaiggádiid fuolahit ahte organisašuvnnas leat dárbbašlaš vuogádagat ja gelbbolašvuohta eastadit, ja fuolahit ohppiid geaidda lea váttis boahtit skuvlii. Skuvlajávkama eastadeamis galgá fuolahit ahte skuvlla váldobargamuš doallá alla dási, nugo Oahpahuslága kapihttal 10, 11 ja 12. Buorre ovttasbargu váhnemiiguin, ohppiid mielváikkuheapmi, heivehuvvon oahpahus ohppiid searvevuođa siskkobealde, ja buorre rutiinnat fuomášit ja vuolggahit doaibmabijuid go oahppi ii oačča dohkálaš oahpahusa, leat sihke skuvlajávkama eastadanbarggu ja buorre skuvladoaimmahusa dovdomearkkat.

Jus skuvla galgá árrat fuomášit ja eastadit skuvlajávkama, de oahppi lagamus oahpaheaddjit dárbbašit gelbbolašvuođa ja doarjjavuogádaga skuvllas.

Eastadanbargu sáhttá maid mearkkašit hehttet ahte álggahuvvon skuvlajávkan ii vearrán. Dan oktavuođas ihtá dávjá čuovvovaš gažaldat: leat go čoahkkimat ja dieđut heivehuvvon nu ahte oahppis lea duohta vejolašvuohta mielváikkuhit? Leat go váhnemat ožžon dan mađe dieđuid ahte sáhttet luohttit ahte skuvla fuolaha oahppi? Leat go áigeplánat, fágaplánat ja dieđut earálágan oahpahusbeivviid birra olámuttos ohppiide ja fuolaheddjiide, dahje gáibiduvvo go máŋggadáfot digitála vuogádagaid dádjadit? Lea go oahpahus buorrin oahppái, dahje lea go fágalaš heiveheapmi dohkálaš oahppái? Vásiha go oahppi oadjebas ja buori gaskavuođa gulahallanoahpaheaddjiin ja fágaoahpaheddjiiguin? Makkár rolla lea oahppis oahpposearvevuođas, ja mii dárbbašuvvo dagahit oadjebas ja movttiidahtti ohppiidjoavkku? Lea go skuvla ráhkadan doaibmaplána, ja man bures čuovvola ja árvvoštallá skuvla doaibmabijuid?

Áittardeaddjit háliidit deattuhit man dehálaš lea ahte oahppi vásiha ahte skuvla ja oahpaheaddjit beroštit, ja muittuhit ahte gaskavuohta oahpaheaddjiin adno deháleamos sivvan dasa go oahppit guđet ovdal guhkit áigge jávke skuvllas nagodit máhcat fas skuvlii.

https://www.udir.no/laring-og-trivsel/forebygge-og-folge-opp-bekymringsfullt-fravar/nasjonal-faglig-retningslinje-om-fravar-hoering/

GO SEARVEVUOHTA II HEIVE MÁNÁIDE JA NUORAIDE

Fáddá mii dávjá ihtá cealkámušain maid Ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddjit ožžot, lea ahte mánát ja nuorat vásihit ahte searvevuohta ii leat heivehuvvon sin dárbbuide. Dát gusto erenoamážit doaibmahehttejuvvon ja neuromáŋggabealat mánáide ja nuoraide, ja ohppiide guđet dárbbašit spesialistadearvvašvuođabálvalusas čuovvoleami. Go skuvla- ja oahppobiras ii nagot deaivat iešguđet dárbbuid, de lassána olggušteapmi, noađđi ja loavkideapmi.

Vuoigatvuohta oadjebas ja buorre skuvlabirrasii gusto buot mánáide ja nuoraide. Máŋgasiidda lea heiveheapmi eaktun dásseárvosaš searvamii, oahppamii ja gullevašvuhtii. Vásáhusat čájehit ahte hástalusain ii leat dušše mánás dahje nuoras sáhka, muhto baicce lea go searvevuođas sadji girjáivuhtii vai ii. Searvadahtti oahppobiras gáibida ahte mii oaidnit heiveheami vuoigatvuohtan ja oktasaš ovddasvástádussan, iige oktagaslaš erenoamáš doaibmabidjun. Searvevuohta mii gierdá sierraláganvuođa nanne juohke oahppi vejolašvuođaid ja searvevuođa ollislaččat.

ÁRVVOŠTALLAT UHKI: GO HÁSTALUSAT ŠADDET OKTAGASLAŠ ÁŠŠIN

Ohppiid-, fidnoohppiid- ja givssidanáittardeaddjit vuorjašuvvet ahte mediaáššit ráfehisvuođa, skuvlajávkama ja gáibideaddji láhttema birra sáhttet váikkuhit dakkár jáhkkui ahte muhtin mánát ja nuorat eai máhte láhttet, ja danne ferte sin váldit eret searvevuođas. Dakkár áddejupmi ii vuhtiiváldde mánáid dilálašvuođa máŋggadáfotvuođa ja hástalusaid čatnon doaibmahehttehussii, neuromáŋggabealatvuhtii, psyhkalaš dearvvašvuhtii ja/dahje váilevaš heiveheapmái.

Nugo maid čáliimet álggahusas, de leat áittardeaddjit nationála dásis deattuhan man dehálaš lea fuolahit mánáid vuoigatvuođaid searvadahttimii, mielváikkuheapmái ja heiveheapmái, gulaskuddamis oahpahusa birra iežas joavkku olggobealde dahje eretgevrema birra. Ferte várrogasat árvvoštallat doaibmabijuid mat mielddisbuktet sirret ohppiid searvevuođas ja eai galgga boahtit skuvla ovddasvástádusa sadjái searvadahtti oahppobirrasa fuolahit. Mánáin ja nuorain lea vuoigatvuohta doarjaga ja heiveheami oažžut, mii dahká searvama vejolažžan, maiddái go sii leat váttes dilis. Jus mii dušše beroštit váldit eret hástalusaid searvevuođas, de mii soaitit lasihit ovdagáttuid ja olggušteami, dan sadjái go vuđolaš váttisvuođaid čoavdit.

Čoahkkáigeassu – Mii dagaha positiiva rievdadusaid mánáid ja nuoraid oahppobirrasis?

Vásáhusat Romssa ja Finnmárkku áittardeaddjibálvalusas, mánáid ja nuoraid máhttu, givssideami ja skuvlajávkama dutkan, ja Omnimodealla prinsihpat, čielgasit čájehit: Positiiva rievdadusat hárve vulget oktagaslaš doaibmabijus. Dat vulget das go rávesolbmot nagodit oadjebas gaskavuođaid hukset, áddet máná vásáhusa ja ovttasbargat máná birrasiin.

1 Guldalit, dohkkehit ja áddet

Go mánná rahčá givssidemiin, olggoštemiin dahje skuvlajávkamiin, de lea álki čujuhit láhttemii. Jávkan, riiddut, suhttu dahje geassádit searvevuođas. Muhto bistevaš rievdadeamit álget go rávesolbmot jerret mánás:

«Sáhtášit go veahkehit mu áddet, vai mun beasan du veahkehit buorebut?»

Omnimodealla lea vuođđuduvvon áddejupmái mii lea ahte máná dagut dávjá dovddahit dárbbuid, vásáhusaid dahje váilevaš gálggaid. Láhttema ferte oaidnit diehtun, iige dušše váttisvuohtan man galgá divvut. Mánát guđet dovdet ahte olmmoš ádde su, álkit luhttet rávesolbmuide guđet sin áigot veahkehit.

2 Gaskavuohta ja luohttámuš láhčá positiiva rievdadeami

Máŋggas geat leat vásihan buori veahki oažžut, deattuhit man dehálaš lei ahte lei unnimusat okta rávesolmmoš geasa sáhtii luohttit, okta luohttámušolmmoš árgabeaivvis. Áittardeddjiid vásáhus čájeha ahte mánát ja nuorat sihtet rávesolbmuid geat guldalit, leat oadjebasat, čájehit fuolaheami ja váldet sin duođas.

Eanaš áittardeaddjiáššiin oaidnit seammá. Ii dárbbaš juohke doaibmabidju perfeakta. Ii dárbbaš juohke vástádus čielggas. Muhto mánná dárbbaša dovdat ahte soames doarju su. Oadjebas gaskavuohta buktá doaivaga. Doaivva movttiidahttá. Mokta buktá rievdadeami.

3 Mánát ja nuorat dárbbašit vásihit máhtestuvvama ja beassat searvat iežas eavttuid mielde

Mánát ja nuorat geat leat vásihan givssideami dahje olggušteami guhkit áiggi badjel dávjá muitalit ahte earát leat mearridan sin bealis. Positiiva rievdadeamit dáhpáhuvvet go mánná beassá dovdat ahte sus lea fápmu váikkuhit iežas eallima. Mánná ii galgga oažžut ovddasvástádusa čovdosa gávdnat, muhto mii galgat:

- guldalit máná
- dohkkehit máná
- čilget mánnái mii dáhpáhuvvá dieđuiguin maid son buktá
- diktit máná hábmet doaibmabijuid
- diktit máná árvvoštallat leat go doaibmabijut ávkin

Go mánná vásiha duohta mielváikkuheami, de dat nanne luohttámuša, movtta ja vejolašvuođa lihkostuvvat doaibmabijuiguin.

4 Galgá searvevuođa rievdadit – ii oktagaslaš máná

Givssideapmi ja olggušteapmi leat joavkoalbmanusat. Danne čoavddus ii sáhte leat ahte mánná galgá «birgehallat» dahje «oahppat gierdat eambbo».

Ulbmil ferte leat ovddidit searvevuođa mii fátmmasta buohkaid. Dutkan čájeha ahte gullevašvuođa dovdat skuvlii ja searvevuhtii lea nanus suodjalus givssideami, psyhkalaš váttisvuođaid ja skuvlajávkama vuostá.

«Dušše» hei!

120 nuora leat mearridan bajilčála!

Storefri © Marius Henriksen distr. Strand Comics

5 Lea dehálaš árrat álgit – muhto ii leat goassege menddo maŋŋit

Áittardeaddjit ožžot máŋga cealkámuša dilálašvuođaid birra mat leat guhkká bistán. Máŋga máná ja nuora muitalit ahte leat massán doaivaga rávesolbmuin veahki oažžut. Seammás mii vásihit ahte lea vejolaš positiiva rievdadusaid olahit maiddái guhkká maŋŋá go dorvvuhis dilli ja olgušteapmi álggii, jus rávesolbmot nagodit:

- dohkkehit máná vásáhusaid
- hukset luohttámuša
- bures ovttasbargat ruovttuin
- bargat vuogádatlaččat áiggi badjel

Joðánis doaibmabijut hárve čovdet skuvlajávkama, givssideami ja olgušteami. Rievdadus dáhpáhuvvá dađistaga – máŋga jagi badjel, smávva vásáhusaid bokte oadjebasvuođain, máhtestuvvamiin ja gullevašvuođain. [fhi.no], [bufdir.no]

6 Rávesolbmot ja iešguđet instánssat fertejit ovttasbargat

Máŋga máná deivet vuogádaga gos iešguđet aktevrrat barget bálddalaga, muhto eai ovttas. Vásáhus čájeha ahte ovdánit joðáneappo go lea oktasaš ulbmil ja čielga rollat skuvllas, ruovttus ja veahkkebálvalusain. Ii leat das sáhka ahte viežžat nu galle fágačeahpi go vejolaš, muhto ahte sii geat leat áššiin bargamiin barget seamma guvlui.

Positiiva rievdadeapmi dáhpáhuvvá go mii:

- oaidnit máná ovdal go árvvoštallat su
- áddet máná ovdal go cuiggodit su
- fátmmastit máná ovdal go čilget sutnje
- guldalit máná ovdal go mearridit maidege
- ja go mánná beassá gullat searvevuhtii guhte váldá ovddasvástádusa duođas

OKTA doaibmabidju hárve rievdada máná dili. Oadjebas rávesolbmot, buorre gaskavuođat, duohta mielváikkuheapmi ja fátmmasteaddji searvevuođat dávjá oktiibuot váikkuhit dađistaga ođđa vásáhusaid oažžut.

Go mánná fas vásiha ahte soames su ádde, sutnje jáhkká ja su doarju, de lea vejolaš rievdadišgoahtit dili. Dat soaitá deháleamos maid mii leat oahppan Romssa ja Finnmárkku áittardeaddjibarggus ja omnimodeallas.

Evttohus iskanlistu: dorvvolaš luohkkálatnja mii ovddida dearvvašvuođa, loaktima ja oahppama

1. Gaskavuođat ja gudnejahttin

- ❑ Mun vásihan ahte buohkat gudnejahttojuvvojit
- ❑ Oahpaheaddji ja oahppit čájehit beroštumi nuppit nuppiide
- ❑ Oahppit ovttasbarget ja guldalit nuppit nuppiid

2. Diehttevašvuohta ja struktuvra

- ❑ Leat čielga njuolggadusat ja rutiinnat ja daid čuovvoleapmi.
- ❑ Mun dieđan makkár vuordámušat leat munnje skuvladiimmus.
- ❑ Oahpahus lea organiserejuvvon dan láhkai ahte lea ráfi ja bajilgovva.

3. Searvadahttin ja searvevuohta

- ❑ Juohkehaš luohkkás beassá leat oassin searvevuođas.
- ❑ Iešguđetlágan oaivilat ja vásáhusat váldojuvvojit duođas.
- ❑ Mun dovddan gullevašvuođa luohkkái.

4. Doarjja ja birgejupmi

- ❑ Mun oačču veahki ja doarjaga go dárbbašan dan.
- ❑ Mun oačču bargobihtáid maiguin birgen bures, muhto seammás hástalit mu.
- ❑ Mu givrodagat ja ovdáneapmi fuomášuvvo.

5. Dorvvolaš oahppanbiras

- ❑ Givssideapmi ja loavkideapmi váldojuvvo duođas ja gieđahallojuvvo.
- ❑ Lea sadji munnje muitalit iežan dili birra.
- ❑ Mun vásihan ahte lea oadjebas jearrat gažaldagaid ja dahkat boastut.

FUOMÁŠ!!

«Eastadanbargu lea guhkesáigásaš bargu gos hábmet kultuvrra, gaskavuođaid ja ovttasbarggu gaskal skuvlla ja ruovttu, iige leat das sáhka ahte gávdnat «givssideaddji ja oaffara» ja sierra doaibmabijuid vuolggahit».

(Sitáhta: Elevkulturen har blitt tøffere | udir.no)

ANALYSALATNJA

GULDALIT → **DOHKKEHIT** → **BARGAT**

Stáhtus – maid mii diehtit?	Maid eat dieđe?	Mo mii áddet čuolmma?	Dárbbašat go ohcat lasi dieđuid? Mo?
Guđe lágaid ja njuolggadusaid fertet vuhtiiváldit?	Lea go mis gelbbolašvuohta gieđahallat čuolmma?	Dárbbašit og doarjaga / bagadallama – ja geas?	Geaid galgá bargu fátmmastit?
Gii jođiha barggu ja geas lea ovddasvástádus plánet doaimmaid?	Mo galgat fuolahit buori dialoga ohppiiguin, fuolaheddjiiguin ja earáin geaidda guoská?	Leat go fuolahan buorre giella- ja kulturáddejumi?	Eará áššit maid ferte muitit

Áittardeaddjit ja geaidnu ovddosguvlui – rávvagat politihkkariidda - Romsa

Romssa OFGÁ lea 2017 rájes bargan dainna áigumušain ahte leat bealátkeahtes resursaolmmožin guhte veahkeha, doarju ja bagada mánáid, nuoraid ja váhnemiid geat vásihit hástalusaid mánáidgárddi ja skuvlla vuogádagain fylkkas.

Romssa áittardeaddjigeahčastaga ja viiddis máhtu ja dutkama vuođul mii leat Romssas dađistaga ásahan áittardeaddjibálvalusa mii geahčča la dássádallat áŋgiruššama vai mii sihke eaŋkilolbmuid doarjut ja bagadit ja váikkuhit ja ovddidit searvevuođaid báikegottiin gos mii buohkat orrut.

Ulbmil lea jotkkolaččat veahkehit fátmmasteaddji searvevuođaid ovddidit gos juohkehaš beassá dovdat gullevašvuođa. Áittardeaddjit vásihit ja dutkan Norggas čájeha ahte skuvlagullevašvuohta ja gullevašvuohta muđui lea dehálaš suodjalan dihte mánáid ja nuoraid. Givssideapmi, olggušteapmi ja skuvlajávkan leat ges uhkkin sihke psyhkalaš dearvvašvuhtii, oahppamii ja eallinárvui. Gaskavuođaiguin bargat, oassálastin ja searvevuohta eai leat dušše loaktimii dehálačča, muhto fertejit leat guovddážis skuvlla ja servodaga eastadanbarggus ja dearvvašvuođa ovddideamis.

Ráđđehusa Servodatdoaibma fátmmastit mánáid ja nuoraid duođašta maid Romssa áittardeaddjibálvalus lea árrat jo fuomášuhttán.

«Vaikko leat bidjan johtui ollu doaimmaid, de maŋimuš jagiid logut čájehit ahte leat seamma olu nuorat olggobealde oahpu ja barggu. Dat mearkkaša ahte dábálaš gaskaoamit ja bargovuogit eai leat ávkin leamaš dan muddui go sávaimet». (Sitáhta «Samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge»)

Gáibiduvvo ollislaš áŋgiruššan jus áigut nannet searvevuođaid ja oažžut eambbo nuoraid ohppui ja bargui. Bargu ferte dáhpáhuvvat seammás buot arenain ja buot ahkejoavkkuin.

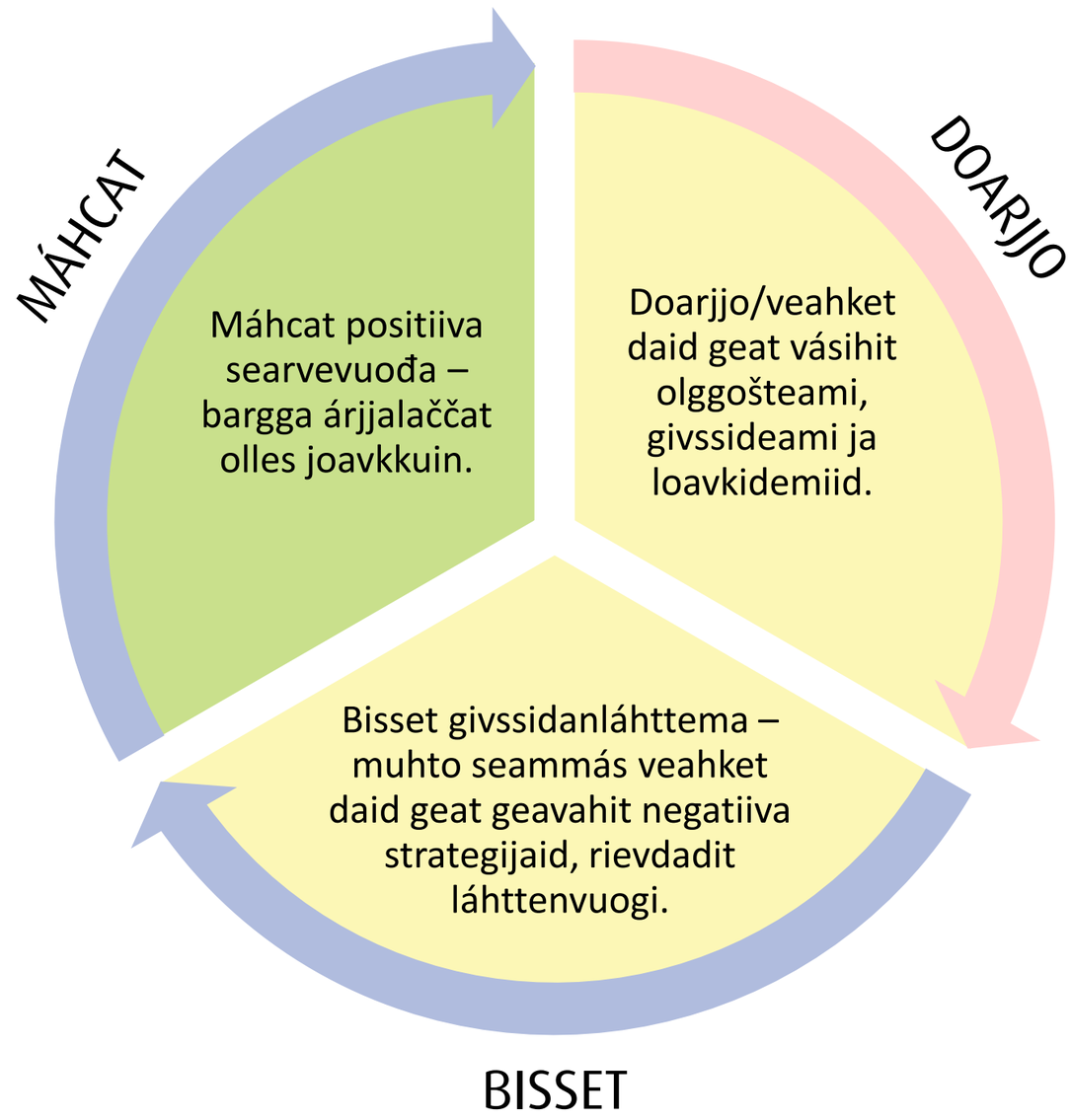
Áittardeaddjit buktet golbma čielga ávžžuhusa politihkkáriidda dagahit positiiva rievdadusa dán suorggis:

1) Buot álbmotdearvvašvuođadoaimmat / áŋgiruššamat / plánat / strategiijat GALGET guovdilastit searvevuođa dehálaš fáktorin.

2) Nannet áittardeaddjibálvalusa Romsamodealla (Bátnejuvllaid) vuođul, nu ahte Romssa fylkkasuohkan buoret sáhttá doarjut, bagadit ja váikkuhit instánssaid ja organisašuvnnaid mat gusket mánáide ja nuoraide sihke suohkanis ja fylkkasuohkanis.

3) Čielgasit fátmmastit mánáid ja nuoraid juohke barggus mii sidjiide guoská.

OMNIMODEALLA
– OVTTAS MII DUDDJOT SEARVEVUOĐA

LEAT GO DON MÁNNÁ DAHJE NUORRA

Romssas, ja leat go don gii it:

- dieđe geas sáhtát jearrat?
- duostta hupmat soapmásiin gean dovddat?
- leat ožžon veahki vaikko leat vaikko lea viggan muitalit muhtun rávisolbmuide?

Mánáid ja nuoraid bealis mii leat gievrrat ja nannosat, šiegat ja čielgasat. Mii leat oidnosis ja eat vuollán!

Dalle galggat diehtit ahte Givssidanáittardeaddji guovttos veahkeheaba du

- Riŋges munnuide telefovdnii 904 76 498
- Geavat min oktavuođaváldinskovi, geahča qr-koda

https://www.tromsfylke.no/tjenester/skole-og-opplaring/elev-og-larlingtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/

Oaččut vástádusa ohppiid- ja fidnoohppiidáittardeddjiin Anita, Agnethe ja Jon-Halvdan. Mis lea jávohisvuođageasku, ja veahkehit gávdnat buriid ja šiega olbmo guhte sáhttá du veahkehit viidáset.

Grafisk produksjon: Fagtrykk Idé